

УДК 657

Шкабура М.О., здобувач кафедри обліку і аудиту,
спеціаліст Луцького операційного відділу ВАТ «УніКредит Банк»

СУТТЄВІСТЬ У ФОРМУВАННІ ОБЛІКОВОЇ ПОЛІТИКИ

© Шкабура М.О.

Проаналізовано нормативно-правові акти, що регулюють поняття суттєвості. Досліджено питання застосування порогу суттєвості при формуванні облікової політики. Надано рекомендації щодо практичного використання критерію суттєвості.

Ключові слова: суттєвість, поріг суттєвості, облікова політика.

Analysis of regulations governing the concept of materiality. The question of application of materiality threshold in the formation of accounting policies. The recommendations on the practical use of the criterion of materiality.

Key words: materiality, materiality threshold, accounting policy.

Проанализированы нормативно-правовые акты, регулирующие понятие существенности. Исследован вопрос применения порога существенности при формировании учетной политики. Даны рекомендации по практическому использованию критерия существенности.

Ключевые слова: сущность, порог существенности, учетная политика.

Питання підвищення ефективності організації бухгалтерського обліку є актуальним завжди і особливо в кризових умовах функціонування економіки. Одним з аспектів організації бухгалтерського обліку являється формування облікової політики.

Зважаючи на актуальність теми проблеми формування облікової політики підприємства знаходять своє відображення у наукових дослідженнях вітчизняних вчених, таких як Чумаченко М.Г., Сопко В.В., Кірейцев Г.Г., Мних Є.В., Пушкар М.С., Гарасим П.М., Дерій В.А тощо.

Важливу роль у формуванні власної облікової політики відіграє принцип обачності, який базується на суттєвості, як характеристиці облікової інформації, що визначає її спроможність впливати на рішення користувачів інформації.

Суттєвість інформації визначається стандартами бухгалтерського обліку та іншими нормативно-правовими актами. В міжнародній практиці суттєвість облікової інформації розуміють як:

принцип бухгалтерського обліку; якісну характеристику облікової інформації; та характеристику інформації, яка має якісну та кількісну сторони.

В Україні згідно із нормативно-правовими актами суттєвість не є принципом бухгалтерського обліку, як одна з якісних характеристик фінансової звітності наводиться доречність, на яку впливає суттєвість. У Концептуальній основі складання та подання фінансових звітів, затверджених Радою Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (МСБО) в 2001 р., суттєвість також відносять до доречності.

Згідно Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (П(С)БО) облік починається з ведення первинних документів і закінчується складанням та поданням звітності, регламентованої Міністерством фінансів України. Тому бухгалтеру не потрібно визначати, суттєва чи не суттєва та чи інша інформація для відображення її в облікових регістрах і в формах звітності, бо показники в них передбачені нормативно-правовими актами. Однак, крім обов'язкових форм звітності, які містять тільки певну кількість показників, потрібно розкривати інформацію відповідно до вимог бухгалтерського обліку в поясненнях до фінансової звітності. Відповідно до принципу повного висвітлення, що означає повне розкриття всієї суттєвої інформації, яка подається окремо і не об'єднується з іншою інформацією, слід розкривати: облікову політику підприємства та її зміни; зміни в облікових оцінках; виявлені помилки минулих років; участь у спільних підприємствах та іншу суттєву для користувачів інформацію.

Згідно п. 30 Концептуальної основи складання та подання фінансових звітів, затвердженої Радою Комітету МСБО в 2001р., «інформація є суттєвою, якщо її пропуск або неправильне відображення може вплинути на економічні рішення користувачів, прийняті на основі фінансових звітів. Суттєвість залежить від обсягу статті та помилки, допущеної за певних обставин у зв'язку з пропуском чи неправильним відображенням. Отже, суттєвість скоріше є певним порогом або критерієм відсікання, а не основною якісною характеристикою, яка повинна бути притаманною інформації, щоб вона стала корисною». Більш повне визначення суттєвості наведено у п. 11 МСБО № 1 «Подання фінансових звітів» і в п. 5 МСБО № 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та

помилки», а саме: «... пропуск або викривлення статей є суттєвим, якщо вони можуть (окремо чи в сукупності) вплинути на економічні рішення користувачів, прийняті на основі фінансових звітів. Суттєвість залежить від розміру та характеру пропуску чи викривлення, що оцінюються за конкретних обставин. Розмір або характер статті, або їх поєднання можуть бути визначальним чинником.»[2:665,770]. У п.3 П(С)БО № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» суттєвою вважають інформацію, відсутність якої може вплинути на рішення користувачів фінансової звітності [4:1]

Тлумачення суттєвості в національних нормативних документах близьке до міжнародного. Однак суттєвість показника залежить від таких факторів як оцінки показника або його відносного розміру; характеру показника і конкретних обставин його виникнення. Тому визначення суттєвості, наведене у вітчизняних нормативних документах, необхідно доповнити тим, що на суттєвість впливає не тільки розмір тої чи іншої статті, а її характер.

В листі Міністерства фінансів України від 29.07.2003 р. № 04230-04108 «Про суттєвість у бухгалтерському обліку і звітності» вказано : «Суттєвість – це не тільки якісна, а й кількісна характеристика облікової інформації, яка здатна впливати на рішення користувачів.» Кількісною ознакою суттєвості є поріг суттєвості, який може бути абсолютною або відносною величиною[5:59]. В МСБО порядок встановлення рівня суттєвості не передбачено. Поріг суттєвості встановлюється підприємством самостійно відносно окремих об'єктів обліку і відображається у Наказі про облікову політику.

Кількісне значення порогу суттєвості може визначатися у відсотках до значення певного показника (групи показників) фінансової звітності підприємства. Серед бухгалтерів-практиків поширена думка, що застосування порогу суттєвості в процесі ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності призведе до порушення принципу повного висвітлення. Проте, згідно п. 38 Концептуальної основи складання та подання фінансових звітів інформація у фінансових звітах має бути повною в межах суттєвості та витрат, пов'язаних з її отриманням. Таким чином, принцип повного висвітлення реалізується через суттєвість, яка визначається якісними і кількісними характеристиками інформації, які важливі для

користувачів фінансової звітності і не суперечать йому. [6:338]

Суб'єктами визначення суттєвості облікової інформації є органи, які уповноважені на регулювання питань бухгалтерського обліку і фінансової звітності, та власник (власники) або уповноважений орган (посадова особа), який здійснює керівництво підприємства відповідно до законодавства та установчих документів. В якості об'єктів застосування можна виділити чотири рівні критеріїв: діяльність підприємства в цілому; окремі господарські операції; окремі об'єкти обліку (активи, зобов'язання, власний капітал); статті фінансової звітності. [5:59]

Визначення порогу суттєвості в обліковій політиці необхідно для:

- формування окремих об'єктів обліку (об'єктів активів, зобов'язань та власного капіталу) з метою визнання статей Балансу;
- формування окремих видів доходів та витрат з метою формування статей Звіту про фінансові результати;
- формування кількісної ознаки зміни вартості необоротних активів з метою їх переоцінки або визначення втрат (доходів) від зменшення (поновлення) корисності;
- формування кількісних ознак для класифікації орендних операцій (операційна оренда, фінансова оренда);
- формування звітних сегментів;
- формування кількісних ознак для визначення подібних активів;
- формування інших кількісних ознак, які необхідні для визначення елементів (статей) фінансової звітності підприємства. [3:199-200]

Для визначення суттєвості окремих об'єктів обліку, що відносяться до активів, зобов'язань, власного капіталу, доходів та витрат підприємства, доцільно користуватися таблицею 1. [1:287]

Таблиця 1

Критерії суттєвості облікової інформації

№ п/п	Об'єкти обліку та статті звітності, для яких установлюється поріг суттєвості	Розмір суттєвості (%)	База визначення порога суттєвості
1	Для окремих об'єктів активів, капіталу та зобов'язань	5	Підсумок активів, зобов'язань, капіталу

Продовження табл. 1

2	Для окремих доходів (витрат)	2	Чистий прибуток (збиток)
3	Для проведення переоцінки	1	Чистий прибуток (збиток)
		10	Відхилення залишкової вартості від справедливої вартості об'єкта
4	Для визначення звітного сегмента під час розкриття інформації про сегменти	10	Чистий дохід від реалізації чи фінансовий результат сегмента, чи активи всіх сегментів підприємства
5	Для окремих видів доходів, витрат і відображення переоцінки або зменшення корисності об'єктів обліку неприбуткових організацій	0,5	Сума надходжень на провадження статутної діяльності
6	Строк оренди для визнання оренди фінансовою	75	Строк корисного використання об'єкту оренди
7	Для визначення подібних активів	10	Різниця між справедливою вартістю об'єкта обміну
8	Для інших господарських операцій	10	Обсяг діяльності
9	Для окремих статей фінансової звітності	Доля статті в базовому показнику	Для статей Ф1 – сума власного капіталу та підсумок відповідного класу активів чи зобов'язань. Для статей Ф2 – сума прибутку від операційної діяльності чи сума доходів (витрат) за звітний період. Для статей Ф3 – чистий рух грошових коштів відповідно від кожного виду діяльності

Поріг суттєвості до об'єктів обліку в листі Міністерства фінансів України «Про суттєвість у бухгалтерському обліку і звітності» встановлено майже на такому ж рівні, який існує в зарубіжних країнах. Так в США в якості суттєвих часто розглядають суми, які складають не менше 5 - 10 % доходів або активів. Суми, які можна вважати суттєвими залежить від розміру компанії. Одна і та ж сума може виявитися критичною для малої фірми і незначною в

обороті корпорації-гіганта. [6:339-340]

У Росії кількісним критерієм суттєвості є 5 % поріг показника від загального підсумку відповідних даних за звітний рік. Однак, даний показник є рекомендаційним і рівень суттєвості може визначатися підприємством самостійно, але обов'язково повинен бути відображений в обліковій політиці підприємства і становити 3 % або 7 % тощо.

У Концептуальній основі складання та подання фінансових звітів і МСФЗ порядок встановлення порогу суттєвості не передбачено, тому це є професійним судженням бухгалтера.

Аналіз Наказів про облікову політику багатьох підприємств України показав, що в більшості із них відсутній такий показник, як поріг суттєвості. В деяких із них в рядку «Поріг суттєвості» вказують лише певну суму, що суперечить вимогам нормативних документів, зокрема вимогам національних П(С)БО та Листа Міністерства фінансів України «Про суттєвість у бухгалтерському обліку і звітності». Згідно цих документів для кожного об'єкта бухгалтерського обліку рекомендовано певний поріг суттєвості, а не єдиний поріг суттєвості для всіх об'єктів бухгалтерського обліку. [6:340]

Критерії суттєвості для цілей управлінського обліку законодавчими актами та нормативними документами не передбачено. Суттєвість інформації для цілей управлінського обліку визначається самим керівництвом підприємства і залежить від рівня його професійного судження. Отже, підприємство самостійно вирішує, що вважати суттєвою інформацією. Однак в Наказі про облікову політику підприємство повинно обов'язково вказати поріг суттєвості щодо окремих об'єктів обліку, господарських операцій тощо відповідно до затверджених П(С)БО та рекомендацій Листа Міністерства фінансів України «Про суттєвість у бухгалтерському обліку і звітності».

Список використаних джерел:

1. Лазаренко Д. До проблем формування облікової політики / Д. Лазаренко // Комунальное хозяйство городов. – 2009. - №89. – С.284-289
2. Міжнародні стандарти фінансової звітності 2004 / Перекл. з англ. За ред. С. Ф. Голова. – І частина. – К.: Федерація професійних бухгалтерів і аудиторів України, 2005. – 1304 с.
3. Організація бухгалтерського обліку: навчальний посібник / За редакцією В.С. Леня. – К. : ЦНЛІ, 2006. – 696 с.

4. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" від 31 березня 1999 року;

5. Про суттєвість бухгалтерського обліку і звітності: Лист Міністерства фінансів України від 29.07.2003 р. №04230-04108 // Бухгалтерський облік і аудит. – 2003. - №8. – С.59-60

6. Щирба М. Суттєвість в обліковій політиці підприємства / М. Щирба // Економічний аналіз. – 2008. – Випуск 3(19). – С.337-341